

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄԱՆԵԱՅ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 8

1 Օգոստոս 1892

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԵԼԷԿԵԱՆ

Պատր Ար Ճառագէտի Թիւ 20

1892

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. ՈՒԽՏԱՒՈՐԲ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ — Ս. Վ. ՊԷՆՅԷՆ:
2. ԾԵՐՈՒՆԻՆ ՈԳԵՒՈՐԵԱԼ ՅՆԾԱՅԵԱԼ. — Մ. Վ. ԱՋԷՐՅԱՆ:
3. ԴԱԽԱՌԱԿԱՆ ԲԱՐՔԱՌՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ (Շ-ր.) — Ս. Ա. Հ.
4. ԴԱՂՏՆԻՔ ՄԸ. (Շ-ր.) — Յ. Վ. Ա.

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Երրորդ Տարի

թիւ 8

1 Օգոստոս 1892

ՈՒԽՏԱԻՈՐՔ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ

ԵՒ

ՀԻԻՐԱՆՈՅ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

→→→○○○○←←←

Պատուական Խմբագիր

Կը յարգեմ ու կը դովեմ ուխտաւորներուն փափազները, որոնք կ'ախորժին ու կը յանկան նուիրական Սուրբ երկրին Երուսաղէմի այցելութիւն ընել. ինչո՞ւ, վասն զի մեր կենարարն Փրկիչն Յիսուս այն տեղ ծնաւ, հոն սնաւ, չրջեցաւ, քարոզեց, հրաչքներով յայտնեց իր Աստուածութիւնը, մարդկային բնութեամբն անօթեցաւ, ծարաւեցաւ, զի ըստ ասից Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ, Արաթանդեղոսի մէջ, «Աստուածային բնութեամբ զԱստուածայինս գործէր, եւ մարդկային բնութեամբն զմարդկայինսն կրէր,» նաեւ սոյն երկրին մէջ չարչարուեցաւ, խաչեցաւ, մեռաւ, թաղուեցաւ մարդկային բնութեամբ, եւ յարեաւ զօրութեամբ Աստուածութեանն. Երբոր ուխտաւոր

մը կը չըջի Յիսուսի Փրկչին սնորհնական Ս. վայրերը եւ ուրիշ նուիրական սքանչելի տեղուանքը, կենդանի հաւատքով գրեթէ աչօք տեսնելով նոյն տեղերը հանդիպած դէպքերն, աշանկ զգածմունք մը կ'ունենայ եւ այնպիսի հոգեւոր ուրախութեամբ մը կը լեցուի, որ մարդ չ'ուզէր անկէջ բաժնուիլ Վերիառնէն Մարտ 27 երեկոյեան դէմ Խըֆէ՛՛՛յէ ընկերութեան նաւը մտայ, եւ ժամը մէկին ըստ արեւելեան հաշուի, սկսաւ քալել, ութը ժամ հաւարկելէն ետեւ հասայ Յոպպէ, եւ ժամը 1 ին հաւէն ելայ. անմիջապէս հաւահանգստին մօտ փառաւոր վանք մը ունին Սուրբ երկրին Փրանչիսկեան Կրօնաւորները, ամենայն սիրով ընդունեցան զիս երբոր վիճակիս Արհիպատիւ Մեծաւորիս ինծի տուած յանձնարարական թուղթը ընթերցան. որ եւ իցէ Հայ ուղղափառ ուխտաւորներ, թէ որ իրենց Առաջնորդներէն կամ Ժողովրդապետներէն յանձնարարական թուղթ կ'ունենան ձեռքերնին, կ'ընդունուին, շատ ինամբ կը յուզենն Փրանչիսկեան Հարք Կաթողիկէ ուխտաւորաց, Յոպպէն, այսինքն Եաֆայէն մինչեւ Երուսաղէմ 12 ժամ է հեռաւորութիւնը, կառքով ինը ժամէն հասայ, եւ գնացի ուղղակի մեր Կաթողիկէ հայոց հիւրանոցը, ուր հինաւուրց բարեկամ դատնկերս Գերապատիւ Թովմայեան Տ. Յովակիմ վարդապետը տեսնելով, երկուքս ալ եղբայրական սիրով շատ ուրախացանք, վասն զի 22 տարիէ ի վեր զիրար տեսած չէինք: Արդ՝ չնորհիւ Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Հոգեւոր Տեառն Ստեփաննոս Պետրոս Ժ. Կաթողիկոս Պատրիարքի Հայոց ուղղափառաց եւ ջանիւք յիշեալ բազմարդիւն Յովակիմ վարդապետին, Երուսաղէմի մէջ նուիրական տեղ մը ունինք, քարայէն հիւրանոց մը 21 տնեակներէ բաղկացեալ, վայելուչ եւ ձեւաւոր կերպով շինուած, որն որ ըստ բաւականին ընդարձակ ըլլալով, 200 ուխտաւորաց կրնայ բաւել. իսկ քարայէն եկեղեցին կիսով չափ կանգնած է, որուն ներքեւը մեծ աշխատանքներով գտնուած են Ս. Կոյս Մարիամ Աստուածածնայ անարատ ոտքերուն նշանը, ճշգիւ այն տեղն՝ ուր Ս. Կոյսն իւր Միածնին հանդիպելով, երբ Խաչն ուն առած կ'երթար դէպ ի Գողգոթա, եւ անոր վերաւորեալ զլխէն ու դէմքէն վազած արիւնը տեսեր եւ ուժաթափ ըլլալով մէկէն անոր վիզը փաթթուեւ էր: Աքանչելի անգին ուխտատեղի մըն է, եւ աչքովս տեսայ հարիւրներով Եւրոպացի եւ Արեւելցի ուխտաւորաց գլխիբայ ըրած այցելութիւննին. հըրաշալի Սուրբ վայրին մէջ թափած արցունքնին: Այս պատուա-

կան գանձերէն ի զատ կայ մատուռ մըն ալ եկեղեցւոյն փակին մէկ կողմը, ուր որ Կենարարն մեր երրորդ անգամ խաչին տակը չնշատաւ ինկաւ։ Աւագ չարթուն մէջ երեք անգամ ակա- նատես եղայ, Յրանչիտկեան կրօնաւորներու, Եւրոպացի եւ Ա- րեւելցի ուխտաւորներու բազմութեամբ դալով մատուռին քով ճամբուն վրայ ամէնքը ծունկի եկած, գլուխնին բաց, ջերմե- ռանդութեամբ չարչարանաց աղօթքներով եւ երգերով մեր ե- կեղեցւոյն ուխտատեղիները պատուելուն։

Ուրախութեամբ եւ շնորհակալութեամբ կը ծանուցանեմ թէ, այս ապրի Զատիկի տօնին Հայոց Ուղղափառացմէ բաւա- կան ուխտաւորք ունէինք Հիւրանոցին մէջ։ Իբր Խոթանատուն ութսուն անձինք, Մարաչէն, Ա. յնթապէն, Բերիայէն, Դամաս- կոսէն, Վերիտոնէն, Պօլսէն, Դադափայէն, Ախալցխայէն, Կե- սարիայէն, Մէրտինէն, Տիգրանակերտէն, Թարսիսէն, տեղւոյն Դեր։ Հոգաբարձուն հետ ուխտաւորաց հոգեւոր պիտոյքը, ըստ մասին Ս. Խորրորոց խոստովանութեան եւ Ս. Հաղորդութեան հոգացինք, քարոզելով, ժամերգութիւն ընելով, եւ Ս. Պատա- րագ մատուցանելով Ծաղկազարդի կիրակի օրը կէս օրէն ետ- քը բոլոր ուխտաւորները հետս առած՝ Յիսուսի Ս. Գերեզմա- նատեղին գնացինք, հանդիսաւոր թափօրին ներկայ գտնուելու, նախ Լատին կրօնաւորները ամենքն ալ չապիկ հագած, Պատ- րիարքն ալ չքեղ գլխաւորով թափօրի ելան, չապիկ մըն ալ ին- ծի շնորհեցին եւ ընկերացայ իրենց հետ թափօրին։ Բովանդակ Արեւմտեան եւ Արեւելեան ուխտաւորք, ըստ սովորութեան եւ ըստ կրթութեան ողջամիտ ուղղափառաց, ամենայն պարկեշ- տութեամբ, ահիւ եւ դողութեամբ աղօթքի հետ եղան, մինչեւ որ թափօրին հանդէսը լնցաւ։ Յետոյ Յոյները եւ Էջմիածնական ազգայինք սկսան թափօրի։

Ուրիշ օր մը դարձեալ Հայ ուղղափառ ուխտաւորները հե- տրս առած այցելութեան գնացինք Բեթղէհէմ Քրիստոսի այրը եւ սրբաւայր ծննդատեղին տեսնելու։ Ս. Յովհաննու ծննդեան վայրը, Յովակիմ եւ Աննա, Գիթտեմանի պարտէզը, Սկովմայ աղբււրը, Համբարձման տեղին, Սիոն վերնատան տեղը, Սողո- մոնին տաճարը, Պիղատոսին պալատը, Յորդանան գետը, Նա- զարէթ եւայն, եւ բոլոր գլխաւոր ուխտատեղիները պատարա- գեցի։ Այս վերոյիշեալ ամեն ուխտատեղիները լատինացւոց ձեռքն է, անանկ փառաւոր վանքեր ու թագաւորական Հիւ- րանոցներ ունին, որ մարդ կը զարմանայ։ Լատին Պատրիարքէն

Հայ ուղղափառ ուխտաւորաց թուոյն համեմատ յանձնարարական առաւ Գեր. Յովակիմ վարդապետ Թովմայեան, ինծի յանձնեց, ուր որ այցելութեան դնացինք, այն տեղերու լատին Հիւրանոցներու մէջ ամենայն սիրով զմեզ ընդունեցան, ինչամ տարին, ամենուս համար զատ զատ սենեակներ շտորհելով. ինչպէս շտորհակալ չըլլանք ասոնց, որ մարդկութեան եւ Քրիստոնէութեան սիրով այսպէս կը փայլին իրենք. եւ իրենց վանքերն ու հոյակապ եկեղեցիներն մեծ պարծանք եւ մեծ ուրախութիւնք են Կաթողիկէ Առաքելական սուրբ ճշմարիտ եւ մի միայն կրօնի եւ ընդհանուր ազգաց եւ ազանց որդոց եկեղեցւոյ:

Ո՛հ, սա՛ր երկինք, որ մեր Ամենապապիւ եւ Փերերջանիկ Սրբազան Հոգեւոր Տիրոջ հայրական զխալիւ խնամքովն եւ անձնանուէր ջանքովն հոգաբարձու Գեր. Յովակիմ վարդապետի այս նուիրական Ս. եկեղրոնին մէջ յանուն Հայ Կաթողիկէայց համար սկսեալ փառաւոր եկեղեցինիս ալ լրման չինուեր, որով ամենուս ալ ուրախութիւնը կատարեալ կ'ըլլար: Ասանկ կը յուսանք եւ այսպէս կը մտղթենք ի Տեառնէ եռանդազին սրտիւ Նոր կիրակին ալ հոս Ս. երկրին մէջ փառապանօք անցընելով, երեքշաբթի օրն ուղեւորեցանք դէպ ի Յոսպէ եւ անկից ոմանք ծովով եւ ոմանք ջամաքէն, ախոս սկսանք հեռա՝նալ եւ մեկնիլ նոյն սրբալայրերէն:

Սահակ Վ. Պէնայեան

Ժողովրդապետ Կաթողիկէ Հայոց
Պեհեսնիոյ

*
**

ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՒ ՈՒՐԱԽԱԼԻՐ

ԼՈՒՐԵՐ

Պատուական Խմբագիր

Ամէն մարդ մէյմէկ տեսակ եռանդ եւ հոգի կ'ունենայ, իմ ալ իղձս Հայազգի ուղղափառ հասարակութեան ծառայութիւն ընել է. սոյն այս ճանապարհորդութեան ժամանակ միտքս այն էր որ հանդիպած տեղերուս ծաղիլաւէտ դաշտերէն ծաղիկներ ժողվեմ, եւ փունջ փունջ կապելով ընծայեմ յուրախութիւն եւ

ի ցնծութիւն Հայրական սուրբ սրտի Ամենապատիւ եւ Գերերան-
ջանիկ Սրբազան Հոգեւոր Տեառն, եւ ի պարծանս հմուտ եւ
անձնուէր ազգայնոց, որոնք ազգասիրական հողւով կ'ախորժին
ղիւնալ եւ ուսումնասիրել իւրաքանչիւր տեղեաց հանդաման-
քը՝ Արդ, մեկնելով ի Կայսերական թագաւորեալ մայրաքաղա-
քէն Կ. Պօլսոյ, հասաւ Զմիւռնիոյ չքեղ քաղքին զիմացն, փա-
ռաւոր նաւահանգիստէն ելլելով ուղղակի գնացի Հայադղի Կա-
թողիկեայց մատուռն, եւ բազմ ունեցայ հասնիլ այն կէտին,
յորում մեծաւ հանդիսութեամբ կը պատուէին զխորհուրդ մար-
մնոյ եւ արեւան Տեառն օրհնութեամբ եւ զօհարանութեամբ.
Ժողովրդեան բազմութեան նայելով, եկեղեցին փոքրիկ էր, 100
գերբաստանի չափ Հայադղի ուղղափառ ժողովուրդ ըլլալը ըս-
տուգելիս Վիէննայի Միտիթարեան Գեր. Հարք էին, որ նոյն
մատրան մէջ պաշտօն կը մատուցանէին. առնք լաւ եւ ըն-
տիր անձինք են, կը մաղթեմ որ իրենց միաբանութիւնը յաջո-
ղութիւն զանէս եւ Հայ կաթողիկէ հասարակութիւնը աւելի
զօհացուցիչ զիրք մը ունենայ արգեամբ. հազիւ չորս ժամու-
չափ կրցայ մնալ Զմիւռնիս, կրկին նոյն Աւստրիոյ նաւը մըտ-
նելով, Վերիտան ելայ. այս քաղաքը Օսմանեան հզօր Պետու-
թեան նշանաւոր քաղաքներէն մէկն է. քսան տարուան միջոցի
մէջ հսկայաքայլ յառաջացեր եւ ճոխացեր է. նորանոր վայելուչ
շէնքերը, փողոցներուն լայնութիւնը եւ մաքրութիւնը, Նեհր—
էլ—Քէլա ըստած գետակին առողջարար եւ տաառահոս ջրին
մոտամբ Վերիտան տարածուած բաժանմունքներն, քաղաքին այլ
եւ այլ տեղերն, զանազան լեզուաց վարժարանները, եւ բնակ-
չաց խումբն բազմութիւնը տեսնելով, իրաւ որ զարմացայ, ինչ
առաջագիմութիւն, ինչ փոփոխութիւն, կիրթ քաղաքականու-
թեամբ ծաղկեալ ընդարձակ եւ փառաւոր քաղաք մ'է եղեր.
Հայ ուղղափառքս ունինք երկու եկեղեցի. մին Աւետման եւ
միւսն յանուն Սրբոյն Եղիայի. առաջինը ժողովրդապետական
եկեղեցի է, ունի մէկ զպրոց, ուր 40—50 աղայք կը կրթուին,
միայն Արարելէն եւ Գաղղիելէն կը սորվին. Հայերէն կարգալ
եւ զրեւ ժամանակ ժամանակ սկսեր են սորվեցնել, եւ չեն կրը-
ցած միշտ յարատեւել, կիրակի եւ ասն օրեր Հայկական ծխիւ
համառօտ ձայնաւոր Պատարագի ժամանակ, տղայք արաբական
գեղղեղանօք եւ քաղցրութեամբ կ'երգեն բերնուց թութակի
պէս, առանց խմտար հասկնալու. Վերիտանի Գեր. Ժողովրդա-
պետը Յովսէփ վարդապետ Զրեան, աշխատասէր եւ հմուտ է ի

հովուել զժողովուրդ Տեառն, եւ Յարգոյապատիւ Գրիգոր վարդապետ Վախաշարեան մատրանապետ զործարար վանուց Զրմմատու, ըստ բաւականին փութաջան եւ ժիր իւր պաշտօնին մէջ, երկուքն ալ մտադիր են իրենց հանգստութիւնը զոհել, աշխատիլ եւ ժողովել զսիրելի զաւակները Հայոց ուղղափառաց, կրթել զանոնք եւ սորվեցնել անոնց հայերէն մայրենի լեզուին կարգալ եւ գրելը. անշուշտ ներկային եւ ապագային համար գովեստից արժանի մեծ բարիք մը ըրած կ'ըլլան. զի ըստ առածին «սէրն ու ջանքը եւ համբերատար աշխատանքը, ամեն դժուարութեանց կը յաղթեն»։ Տեղւոյն Հայ կաթողիկէ հասարակութիւնը թէեւ փոքրաթիւ է, (հազիւ 90 կամ 100 ընտանեաց կը հասնի) սակայն մէջերնին կան պատուաւոր անձինք, Տէրութեան եւ կառավարութեան մէջ երեւելի պաշտօններ կը վարեն ամենայն հաւատարմութեամբ. որով օտար ազգաց մեծամեծներուն սէրն ու համարմունքը զրաւած են, ինչպէս Քիւրիէիւան մեծաշուք Գրիգոր Էֆէնտին, որն որ Լիբանանու Կաթողիկէ բնակչաց առջին մեծ պատիւ ստացած է, եւ բարձրապատիւ Վատա լաշային երկրորդական տեղին ու պատիւն ըստացած է. նոյնպէս Ազնուաշուք Աւետիս (Պէշարէ) Էֆէնտին, Վէրիտոնի կուսակալութեան ընդհ. ճարտարապետն, որ ամենայն հաւատարմութեամբ կը վարէ իր պաշտօնը, եւ շատ սիրելի է Վերիտոնի ընտիր եւ իմաստուն կուսակալին, կան ուրիշ պաշտօնակալներ եւս, որոնց ամենքն ալ հայազգի կաթողիկեայց պատիւը եւ յարգը օր քան զօր կը շատցնեն, ինչպէս նաեւ ականաւոր անձինք Մեծապատիւ Յովսէփ Էֆէնտի Սաչօ, եւ Ազնիւ Նարբուլլահ Էֆէնտի Սայաթ եւայն։

Երեք օր միայն Վերիտոն կենալով, մեծաւ փառաբանօք եւ հողեւոր ուրախութեամբ ուղիւորեցայ երթալ բուն հարազատ սիրելի եւ ցանկալի բնակարանն մեր ի Լիբանան, ի Զմմառ հռչակաւոր մայր վանքն, նուիրեալ Վերափոխման Անարատ ամենօրհնեալ Ս. Կուսինս Վերիտոնէն մինչեւ ձիւնի առաջ ճամբան խորաւ ու բորա էր, հիմա դիւր զաշտի պէս կառքեր կը բանին, եւ շատ բանուկ ճամբայ մըն է. երկու կողմանց զարդարեալ պարտէզները եւ վայելուչ շէնքերը խիստ զուարճալի տեսարան մը ունին, եւ մարդուն ամեն տիրութիւնները կը փարատեն, եւ աջնպէս մինչեւ ձէպէլ կառքերը կը շարունակեն, կենաց եւ ընչից ապահովութիւնն եւ Լիբանանու բոլոր բնակչաց երջանիկ եւ զոհ վիճակնին են արդիւնք անխնջ տշ-

խոտանաց Վսեմաշուք Վասա Կուսակալին եւ Ագնուաշուք Գրիգոր Էֆէնտիի Քիւփէլեանս Բերկրութեամբ հասայ ի Ճիւնի, քսան տարի առաջ սոս տեղ աննշան վայր մըն էր, զիւղ ըսելու չափ կարեւորութիւն չունէր. հիմակ վայելուչ դիւղաքաղաք մը եղած է. ծովեզերեայ բանուկ ծաղկեալ տեղ մը, բաղմամբիւ քա-
րաշէն տներով եւ խանութներով ճոխացեալ, որոնց ոմանք կը վերաբերին մեր վանաց Զմամոայ, սնհարին աշխատութեամբ տոացուած, որոնցմէ կը հայթայթուին աղքատին սպարէն միա-
բանից եւ աշակերտաց որք կը բնակին այն վանքը. Աստուած ծային մէկ նախախնամութեան շնորհքն է սոս փոքրիկ ստաց-
ուածը, որուն մարդուս խելքը միտքը չի համարի Ո՛վ խորք մեծութեան իմաստութեան եւ գիտութեանն Աստուծոյ, ապա
թէ ոչ խեղճութեան մէջ պիտի ինկնային. չարունակելով ուղե-
ւորութիւնս անհամբեր փափագանօք կը ցոնկայի Զմամուտ սուրբ եւ երջանիկ վանաց սահմանները տեսնելու. հուսկ ու-
րեմն իբր երկու ժամ ալ ճամբորդութիւն ընելէս յետոյ, ահա
յանկարծ նորոնծայութեանս ժամանակ զբօսանաց վայրերը, ե-
ղեւնափայտեայ անտառակները դիմացս ելան, ո՛հ, ի՛նչ երջանիկ
եւ անմեղ վայր, աշխոյժ հասակներս միտքս եկան, արթնցան,
նորոգեցան յիս քաղցր յիշատակներ, չորս բոլորաբոյ՝ կը նայէի
անյաղ, կարծես թէ իմ շնորհազարդ դասընկերներս պիտի տես-
նեմ, որոնք այսօրուան օրս այլ եւ այլ դաւաճներու մէջ Զրմ-
մառու մեր սիրելի եւ պաշտելի տանը, փառքն ու պատիւը,
յարգն ու մեծարանքը միշտ աւելցնելու եւ շատցնելու հետ են.
Ապա հեռուէն երբոր մեր վերափոխման Ամենօրշնեալ Սրբուհ-
ւոյ եկեղեցւոյն սպիտակափայլ գմբեթը, զանգակատունները եւ
շանթարդերները տեսայ, սիրտս ուրախութեամբ լեցուեցաւ, եւ
շարժեցաւ խանթա՝ սկսայ երգել Սուքիասանց Գօշից այն վը-
սեմ շարականին երկրորդ տունը, եւ երրորդ համարը «Ահա տե-
սաք գտեկաւետ յեառն դիտակ եւ բնակարան » եւայլն. Որք
բարձին զիաքս իւրեանց, խաչեցելոյն խաչակցեցան, դիմելով
յօժարութեամբ» եւայլն.

Վանքին եղեւնեայ անտառակին ըովէն փոքր մի յառաջե-
լով մտայ վանքին նորաշէն ուղին, եւ հովանաւոր ծառոց եւ
մշտադալար կաղնուայ ներքեւէն անցնելով մօտեցայ դէպ ի սրբ-
բաժարը, վանքը լլրակի մը վրայ կանգնած ըլլալով, վսեմ գիրք
մ'ունի, ամեն կողմէն կը պատեն զինքը մշտադալար եւ տե-
սակ տեսակ գեղեցիկ եւ բարձրուղէշ ծառեր, սրոց միջոցը տեղ

տեղ զուարճալի պարտիզաններ, չաղկանոցներ, անտառակին միակերպութիւնը մեղմելով ակնահաճոց տեսարան մը կ'ընծայեն: Երբոր մեծ դռնէն ներսը մաքրափայլ գաւիթը մտայ, իբր թէ մարդ իրեն բուն տունը եւ հարադատ հայրենիքը մտնէ, հոգեւորական սուրբ մխիթարութեամբ լեցուած, ուղղակի այցելութիւն ըրի Սրբութեանն սեղանին, եւ անկից աւանդատունը, սքանչելի հրաշագործ Ս. Կոյս Մարիամ ողորմութեան մօր տըրտ մաղկեաց պատկերին առջին ծռնկի եկած աղօթքնեզոռ եւ պաղատանքներս լմնցնելէս յետոյ, անմիջապէս զնացի տեսութիւն ընել Գեր. Անդրէաս դերասպածառ սիրելի եւ արժանընտիր մեծաւորին հետ, որն որ հայրական չափուցեալ քաղցրութեամբ եւ սիրով ընկալաւ զիս եւ ութ օր հազիւ կրցայ մնալ, (որովհետեւ մտաղիր էի Երուսաղէմ երթալ ու Ծաղկազարդին կերակի օրը թափօրին ներկայ դռնուիլ), սակայն, չէ թէ ութ օր միայն կենալ, հապա ամբողջ տարիներ ու բոլոր կենացը մէջ եւս մարդ մը այդ հրեշտակային բնակարանը կենայ, բնաւ չի ձանձրանար, վասն զի հողւով եւ մարմնով Աստուծոյ ծառայելու եւ հողին փրկելու շատ մը միջոցներ կան. ամենէն աւելի, սրտի, խղճի եւ մտքի հանդստութիւնս Բոլոր վստականք եւ ուսումնական բնաիր աշակերտք մէկ սիրտ մէկ հողի ըլլալով, ճշմարիտ աւետարանական սուրբ սիրով զիրար կը սիրեն. ծերունի սուրբ վարդապետք, Քրիստոսի Սուրբ Առաքելոց հմանութիւնը կը բերեն, ճշմարիտ խոնարհութեամբ եւ աղքատութեամբ, իսկ նորընտիր շնորհազարդ քահանայք Յիսուսի Փրկչին աշակերտաց պէս եկեղեցական ճշմարիտ հողւով եւ պարզ սրտիւ կը փայլին: Իսկ դպրոցի ժառանգաւորք, եկեղեցական դարմանալի սուրբ կրթութեամբ մը, պարկեշտութեամբ եւ խոնարհութեամբ, անձնուրացութեան օրինակներով հողեղէն հրեշտակաց պէս, կամ լաւ եւս ըսել ամէն մէկը մէյ մէկ Այլքսիանոս եւ Ալոիզիոս եղած, ամբոյս սրտիւ եւ աչօք կարծես թէ ուխտ բրած են աչքերնին վեր չի վերցնելու առանց հաբկի. ո՛ր մեծի բարութեանն Աստուծոյ, իրաւ որ Աստուած աւմենաբարին իր հոգին ու հոգիքը չափով չի տար, եւ իր անըտպառ զանձէն հեղեղի պէս կը պարգեւէ անոնց, որոնք որ իրենց մատաղ հասակաւ լաւ սորված են Աստուծոյ բարութիւնը, եւ համոտեամ են Յիսուսի սիրոյն անուշութիւնը եւ քաղցրութիւնը, «Ճաշակեցէք եւ տեսէք զի քաղցր է տէր աղէլուխ»: Անոր համար եկեղեցականք կամ հողեւոր բժիշկներ, պոփիկոց

ասանկ սքանչելի տուրք կրթութիւն մը պիտի ընդունին որ, կա-
րող ըլլան գաւառներու մէջ փայլիլ արեւու պէս, եւ յայս Ժո-
ղովրդեան ալ համեմիչ ըլլալով, Աստուծոյ շնորհքովը մինչեւ
ցփերջին շունչերնին Ս. եկեղեցւոյ, ճշմարիտ կրօնի, սրբազան
վեհ Պետականիս եւ ուղղափառ հասարակութեան հաւատար-
մութեամբ ծառայեն, եւ ամենուն առջին սրբանմուտ միաբան-
ութեան Զմմառու փառքն ու պարծանքը, պատիւն ու մեծա-
րանքը աճեցնեն, ինչպէս որ կ'ընեն արդեամբք:

Կեցցէ՛ միաբանութիւնն Զմմառու. ընդհանուրէն մասնա-
ւորին իջնալով կ'ըսեմ ըստ հոգերգողին Դաւթի «Զարմանք մի
մեծ այս են» սքանչացայ արդարեւ երբոր լաւ իմացայ թէ, սոյն
այս 12 տարուան միջոցիս Զմմառու Միքայէլեան ընծայարա-
նին մէջ ուսեալ եւ կրթեալ աշակերտներէն 22ը քահանայական
սուրբ աստիճանի հասած են, որոնց հինգ հատը միայն հոս գա-
սաւորութեան եւ ուրիշ օգտակար պաշտօնից զբաղելով, միւս
17 քահանայք Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Սրբազան Հոգե-
ւեր Տիրոջ բարձրագոյն հրամանաւը առաքելութեան գնացած
են, ի գաւառս, եւ երկու երեք տարի վերջը անշուշտ Աստու-
ծոյ կարող զօրութեամբը վեց եօթը հաս ալ կը բարձրանան
նոյն սուրբ աստիճանի քահանայութեան. ինչու որ պաղպղից
արմաւենիի եւ ձիթենիի պէս հեղձեալ կը համին: Սոյն այս
Աստուածապարգեւ պարծանաց կեդրոնի 150 տարուան միջոցին
Հայ կաթողիկէ հաւարակութեան մասուցած այլ եւ այլ բա-
րիքներն եւ մեծամեծ ծառայութիւններն անուրանալի են:
Զարմանալի սքանչելիք մըն ալ աս է որ, այսքան ամաց մի-
ջոցի քանի՞ քանի՞ սուրբ Աստուածարեալ Կաթողիկոսներ, ի-
մաստութեամբ եւ սրբութեամբ ճոխացեալ եպիսկոպոսներ, սրբ-
բակաց եւ խոհեմ վարդապետներ, պատուական եւ ընտիր քա-
հանայներ սնած եւ կրթուած են այս երջանիկ սրբազայրին
մէջ, որոնց յաւերժական յիշատակները մինչեւ աշխարհքիս վեր-
ջը անմուսաց պիտի պահուին: Եւ ինչպէս հոս լալոր վանականք
մէկ սիրտ մէկ հոգի եւ մէկ շունչ կ'ապրին, նոյնպէս գաւառ-
ներուն մէջ եւ թէ ի մայրաքաղաքն եղած համօրէն միաբանք
Զմմառու ջերմ սիրով զիրար սիրելէն զատ, նոյն կաթողին սի-
րով կը սիրենք եւ կը յարգենք այս հիմնական հաստատուն
Աստուածապահ կեդրոնը, եւ ամենուս սիրտը եւ հոգին ունե-
ցածնիս չունեցածնիս առ ամբի համար է: Ստուգիւ ամենքնիս
ալ որ մի եւ նոյն հասարակաց կեանքը վարենք, եւ մի եւ

նոյն հոգեւորական աղբիւրէն ըմպեր ենք ուղիղ վարդապետութեան կենաց ջուրը, եւ հաւե մի եւ նոյն սեղանի վրայ ի միասին վայելեր ենք Աստուծոյ ողորմութեան մեղի պարգեւած բարեքը, վերջապէս այս վանքին մէջ բաղմապատիկ հրահանգօք կրթուած միաբանքս, պէտք է որ մեր ներքին հոգին եւ սկզբունքներն անարատ պահենք, որբութիւն վարուց, անձնութեան եւ հլու հնազանդութիւն՝ ըլլայ մեր նշանաբանը: Աստուած ինքնին կ'աճեցնէ եւ կը զարգացնէ առ միաբանութիւնը. ինչպէս ահա այս սրբավայրին համար այնպիսի հովիւ մը եւ մեծաւոր մը որոշած եւ տահմանած է, որ կարծես թէ՝ Աղեքսանդրեան Գեր. Անդրէաս գերապայծառ սիրելի հայրը, մասնաւոր առ տեղի համար ստեղծեր է. սոյն այս խոհական հովիւին Աստուծապարգեւ դիտութիւնը, եւ անհամեմատ հմտութիւնը, քաղցրաբարոյ շահեցողական հոգին ընդհանուրին յայտնի է որն որ իմաստութեամբը եւ խոհական հեռատեսութեամբը լաւ ուսումնասիրած է այս պարծանաց կեդրոնին յարդը եւ պատիւը օր քան զօր շատցնել, բարդաւաճեցնել նախնեաց աշխատանքները, պաշտպանել միշտ եկեղեցականութեան ճշմարիտ հոգին, ամենուն համար միշտ կենդանի եւ լուսաւոր պահել սրբավայրս եւ համբերատար երկայնատեւութեամբ ներկային եւ ապագային համար շատ մը ընտիր մշակներ պատրաստել յայդու՛ջ Տեառն զօրութեանց: Ահաւասիկ տաճը մէկ տարուան արգասալեր աշխատանաց գովելի արդիւնքը:

Յայտնի բացայայտ կը վկայեն եւ կ'ապացուցանեն ըսածներս, վանքը ներսէն եւ թէ գրեթէ արեւու պէս կը փայլի կոր, զանազան կարեւոր նորոգութեամբք, եկեղեցւոյն գմբէթը լաւ կերպով մաքրուած եւ յարգարուած, վանքին սրահները միակերպ, սենեակներուն վայելուչ պիրքերը եւ մեծութիւնը, ննջարանին անհամեմատ մաքրութիւնը, հեզահոգի նորն այլեւ ոքանչեւի կարգն ու կրթութիւնը, եւ հրեշտակային պարկեշտութիւնը. որոնք թուով 22 հատ են, հոս արժանի է յիշատակութեան եւ գովտառից Գերապատիւ Տիմոթէոս Վարդապետ Պաղտիկեան, Բրդնիկցի անձնուէր մշակը, որն որ տասը տարի նորնծաղութեամբ դաս առած է եւ 20 տարի ալ տեսչութեան եւ գաստիտրակութեան պաշտօն վարած է, եւ տակաւին կը շարունակէ իր վերատեսչութեան պաշտօնը, Աստուծոյ շնորհքովը առողջ, յամենայնի դո՛հ եւ ուրախ սրախ. ՚ի Զմեռա սրբավայրին մէջ 30 տարի միակերպ աշխատանաց լաւագոյն ընթացք մը, անշուշտ

Նշանակութեան արժանի կէտ մ'է՛։ Նաեւ զգեստուց մասին առ հաւատարակ քահանայք սեաւ չուխայէ եւ լաւագոյն չալիէ հաղած են միակերպ. նոյնպէս աշակերտաց հազուսմաները պատշաճ եւ լաւ, հապա անդեան եւ ուտելեաց նկատմամբ, շատ եւ շատ գոհացուցիչ, Աստուծոյ անհուն գթութեամբ եւ ողորմութեամբ ամենն ալ ողջ առողջ, ուրախ եւ զուարթ, ամեն օր առաւօտ եւ երեկոյ հրեշտակային ջերմեռանդութեամբ ամենքն ալ յեկեղեցւոյ ժամերգութեան կը ներկայանան, ըստ վաղեմի սովորութեան վանացս, եւ ամեն կիւրակէ եւ տօն օրեր ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի ըստ նախնեաց եղանակաց, որ լսողին հոգեւոր կեանք եւ կենդանութիւն կը պարգեւէ, եւ ամեն հանգիստութեանց իսկ կը լցուի եկեղեցին բազմութեամբ հաւատացելոց։ Իսկ ուսման մասին, Հայերէն, Լատիներէն, Գաղղիերէն, Տաճկերէն ու Արաբերէն դասեր կը տրուին անխափան։ Նաեւ վանքին դուրսը եւս մարդ երբոր բոլորովքը աչք գարձնէ կ'ընքանչանայ, կ'զմայլի, անանկ աշխատանքներ եւ զահողութիւններ կրուած է, որ ցանկալի գրախտ մը եւ բուրաստան մը եղած է. ծաղկածեմներ, զանազան տունիկեր եւ որթեր, շատ մը նորատունկ անտառներ առաջ բերած են, ընդարձակ գեղեցիկ ճամբայներ շինուած, բարոյապէս խօսելով, կ'ըսեմ եւ կ'ստուգեմ թէ հիմակ աւելի գերազանց, աւելի կարգադրեալ, աւելի վայելուչ եւ շատ տարբեր տեսայ 22 տարի առաջ տեսածներէս։ Եւ հիմակ Զմեռուո վանաց մէջ բաղմարդին մեծաւոր սիրելի գերապայծառ Տէրն իր գերափայլ վարդապետներովը եւ չորհազարդ քահանայներովը, ընծայարանի աշակերտք, աշխատաւոր եղբարք, ծառայք խոհանոցի, ամենուն թիւը յիսուն անձանց կը համար։

Բաղդաւոր եւ եւ շատ երջանիկ, որ անմահ յիշատակաց արժանի եւ հրաշալի նախնեացմէ կառուցուած սուրբ սեղանին վրայ ձայնաւոր պատարագեցի, հարիւր անգամ չորհակալ եղայ Աստուծոյ անհուն գթութեանը եւ անդաւ բարութեանը համար։

Ուստի Խմբադիր տէր, հաճեցէք սոյն այս կարեւոր ծանօթութիւններս պատուական Պապէջ հանդիսին մէջ հրատարակել։

Աղօթարար Զեր.

Ս. Վ. ՊԵՆԱՅԵԱՆ

ԾԵՐՈՒՆԻՆ ՈՂԵՒՈՐԵՍԱԼ ՑՆԾԱՅԵԱԼ

Ի ՀԱՆԴԵՍ

ՕԾԾԱՆ ԱՐՀԻԱՓԱՏԻԻ ՏԵԱԻՆ ՆԵՐՍԵՍԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՏԱՐՕՆՈՅ

Ո Գ Է

Շրջապատեալ արփափալ Օծմանդ լոյս

Զարթոյց յանկարծ զիմ բղթմբրեալ խանդն Ողւոյս

Նըւաղ ձայնիս, Աստուածընտիր Հօտապետ,

Կարծեմ ներես հատկընդոյն ետ ընդ ետ

Երախայրեաց Մխիթարաց Նուէրն Ուխտին,

Շնորհեալ Օծմամբ Դէս մերադնեայ փոքր Հօտին,

Նրից յիսնից մի երեսնից յետ ամաց,

Մառախլապատ յերկիր մըտալ Աստղ փայլեաց:

Բզդատորուակն այն բացուլին շնորհ անբաւ,

Որ զիմամարտ յաղթեաց մրցեաց հզօր բաղկաւ:

Նըչանաւոր յաւուրս մեծի, ճն եկայք,

Տօն ցնծութեան կատարեացուք ծերք եւ աղայք,

Ուխտ Մխիթարեան, անցեալքն յերկինս մեք յերկրի

Դառակցեացուք ցնծացելոյն այն խմբի:

Յադրիական ծոցոյն տակնեալ բարունակ,

Փոխաբերեալ յապառաժուտ Պարտիզակ,

Մեզ նոր Ներսէս պաղաքերեաց Շնորհալին,

Անուանակցին նմանեալ Օծմամբքն կրկին:

Թէ եզիայի կրկին սղին ներգործեաց

Զարմանաղան սքանչելութիւնս հրաշալեաց,

Ո՛հ որչափ եւս Քեզ ազգեացէ Շնորհք Օծման

Ճառադայթեալ ի Դանոյիցն անառնման:

Թէ հուրն նուիրաց ի տիգմ թաղեալ ջրահեղձ,

Ի չող արիւնջն փայլեալ լախեաց զնուէրն անեղծ,

Մարդ հողածին ի չող Օծմանն աներկբաց

Ի պաշտամանն յայլ այլ փոխեալ զօրանալ:

Յանխառունակ Պարտիզակէ փոխեալ զՔեզ

Նորերեւոյթ յարօտական տաղարէզ.

Լիւր Հովիւ քաջ ընարեալ Հօտին Քրիստոսի,

Աստուածազգեաց Հայրապետացն կարօրի,

Որպէս տեսեր ըզՁեռնադրողդ շնորհազարդ,
 Մարմնատեսիլ Հրեշտակ կարծես, չէր նա մարդ,
 Գերերջանիկ Կաթողիկոս Տէրն է մեր,
 Սա ճոխաբար զԱւանդողին վարէ գերս
 Ի պաշտաման փայլեալ շքով սրբազան,
 Նոյն Պատրիարք Կիլիկիոյ մեծի Տանս
 Սանձ վարչութեան երկաքանչիւրն ի ձեռին,
 Հոգւոյ մարմնոյ զգօն վարչութեամբ յաջողինս
 Ըստ ձայնին զրոյ «Սրբութիւն Տեսնն ի սանձս ձիոյն»
 Զերասանակն ուղիղ վարել փորձ Աջոյնս
 Եւ սրբութիւն թէ հակադարձն ի սանձ կայ,
 Երկաքանչիւրն իսկ վարչութեան ենթակայ
 Հոգւոր Տէրն է Ազարեան Ստեփանոս
 Անդին բարեաց Ազրիւր Ազգիս յորդանոս
 Փայլք Աթոռոյ ակնախնայաւ բեռն է այդ,
 Եւ անհրմայ շքեղ սրտիւր որողայթ
 Թէ նրպատակ զհոգւոյ նախանձն տուր քեզ,
 Ի վախճանի յաւերժ վարձուց Պսակն առցես
 «Պաշտօնէից Տեսնն», ըստ վերնոյն Պատգամաց,
 Կայ վարձք» նոյնն ժառանգն է ինքն Աստուածս
 Թէ տոռերակերպ մատուցողացն երնջոյ,
 «Ես եմ ժառանգ» առայ զգուհալն ի Հօր ծոյ,
 Զչմարտութեան Պաշտօնէից հաւատչեաց
 Ժառանգութեան, զԵրկինս կնքեալ հաւատաւ
 Զուարթ կաց կան գքեւ Հրեշտակք կարգեալք Պաշտամանց
 Որովք զերծցիս որտականացդ յատամանց,
 Կալ անստերիւր ըզղեակ կենացդ ընթացից,
 Եւ վերթեալս ի դասս անխրէպ Սրովբէից
 Հայրդ հրաշանուն, ի մաշլ անգամ ստալանէդ
 Դաստակերտիդ ակնկառոյց կաս մունջ Դէտ.
 Զյաւէժտականն ի Քէն թափեա խուն մի զքունդ,
 Տես զՈրդեկացդ ըզչար շքեղ գունդադունդս
 Լեր անդադար մեղ բարեխօս եւ Միջնորդ,
 Զաշակերտեալքս փառացդ Երկինից աննել կցորդս
 Շնա ինձ տեսի, Եղբարք ոխով ի միասին . . .
 Ո՛հ ներեցէք, խրպոտ քնարիս լարք կայինս
 Կ-Պօլիս Պէօլիւքտէրէ Հ. Մովսէս Վ. Ամպէրպոյ
 Յուլիս 12—1892 Եպիսկոպ. Գրայիոյ, 84 ամաց

ԳԱԻԱՌԱԿԱՆ ԲԱՐԲԱՌՈՑ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆ

(Շարայարութիւն)

Թ

Թաթառիճ

Թըթըռնուկ

Թառիկ

Թափղան

Թատրոնճ

Թաղաղոն

Թափք

Թէզնէքերան

Թեզ

Թելոյոր

Թելփայտ

Թենեքար

Թերխաշ

Թիւրէզ

Թողլոյ

Թութ

Թունրեղ

Թուրքեղէին

}

Բ. Թթուաշ խոտ մի է ցաներուն մէջ կը բուսնի

Ոսկ. գգալի նման գործի

Ոսկ. երկաթի կտրտուք

Թուչուն մի է տճ. սիւկլէն

Խօսք փտտեցընող

Սայլին միջին տախտակք ուր բեռները կը զետեղեն

Թեղանիքի ծայր

Որսյն կամնուելէն յետոյ բլրաձև կուտուածքը կամ մատղապի պուրղուն

Ոսկ. արծաթի Թեւ քաշիլիք մեքենան

Ոսկ. այն գլանաձև փայտը որուն վրայ Թեւը կոյրրեն

Ոսկ. արծաթ լէհիմի համար շեպի նման քար մը կիսեփեաց

Ոսկ. գործիի մը անուն է

Տեսակ մը ապուր է չորթանէ շինած

Իշուն քիթնուրերանը ելած վերքերն

Թոնիրի շրթանց քովերը

Բ. տճ. խորասանի

*
**

Ժ

Ժախ

Ժրախ

Ժրժրալ

Ժուռգալ

}

Տան այլեայլ կարասիք

Նոր սոք ելլել, դժուարութեամբ քալել

Ձրօսանքի երթալ

Ի

Իթուս
Իլիք
Իշկաւայ
Իշկորակ
Իշոտ
Իշուկ
Իշուկառ

Ի. ծաղկի մը անուն է
Լեփեցուն
Լաւաշ հաց
Ի. զուեբակ կորնկան
Պինէկ թաշը
Երկաթի գործի թանիրի
Վալլրի կանկառ

*
* *

L

Լարան
Լարուկ
Լեզուէնտակ

Լեռնոց
Լեռուոր
Լէհի
Լիցք

Լիք
Լծեճէ
Լընկեւ
Լոլմեւ
Լողեկ
Լողիւ
Լոյսբար
Լոյս պօծիկ
Լոռ

Լորի
Լուախոտ

Լըջուն
Լոլիս

Լրիկ
Լրպատ
Լորիկ

Զահրային վրայ անցուցած փոկը
Մանածը լարող գործին
Ի. խոտ մի է որ կըսլին լեռները կը բուսնի
Լծուահամ աճ. դասնի

Յուլիս ամիսը
Լեռնէն փայտ բերողներ
Մինտէր

Աւերակի կամ ետքէն լցած հող

Տեսակ մը թռչունի անուն է
Կաղաւ
Ակուայ չունեցող մարդոց կերակուր ուտելը
Տեսակ մը խմորեղէն
Բաղարջ լանայիք հաստ գլանիկ
Ի. մարդայ շիթա Պարսկ. ուօշնաի
Տճ. փօսուուայ
Պանիրի ելեցուքը կամ մակարդ չբռնած կըտա
բած կաթ
Կաշիէ շինած լծան կապ
Ի. աճ. պօրսոյ օթի Արբ. տաւղաս Պարսկ. հա-
շիշայ

Ծղ. ծաղկի մը անուն
Ոսկ. սլն պողպատը որով պաղ լէհմուածք կ'ը-
նեն

Փողոցաց երկու կողմը եղած բարձրադիր ուղի
Խղեսլթեալ
Կարճ ու կլոր մարդ

Խ

Խալընդեղ
Խալկինձուկ
ԽանձրՀամ
Խանձորերես
Խաւտիկոյ

Խաղրայ

Խամայ

Խաշիւ

Խաչամբոյր

Խաչուկ

Խաչկապ

Խառայ

Խափինը մնալ

Խանձուկ

Խափշակ

Խղեմ

Խըպըլիկ

Խթիճ

Խըտտ

Խաչերկաթ

Խնձոր ծաղիկ

Խնկասինձ

Խնձորակ

Խնէշ

Խըխում

Խողակ

Խոլորձ

Խողիթ

Խոնջայ

Խոպոպիք

Խորդենի

Խոխմել

Խոտկատուր

Խորիս

Խոռամարձիկերես

Բ. տճ. պապունէճ. Արբ. Խոռայ

Պղտիկ խալկին

Խանձածի հոտ

Ոսկ. արծաթ զարֆի երեսը բանիլիք երկաթ

Ոսկ. ոսկերչաց առջև մեծ փայտէ եռոտանին որուն վրայ արծաթը կը խարտեն

Ոսկ. ոսկի թօփ շինելիք գործի

Ոսկ. նոյն ընդ վերնոյն փէլ փէլ ջարդելիք

Մանածը ալիւրախառն ջրով պատրաստել տճ. շէֆիլ

Խաչ պագնելու համար Նկեղեցւոյ գանձանա- կը ձգուած դրամ

Տան առաստաղի մեծ քառակուսի գերան որ չորս հատ կըլլայ

Չարօխին երեսի խաչածեւ կապը

Շներուն վիզը անցուցած երկաթի օղակ

Անօգնական յոռասհատ վիճակի մէջ մնալ

Ոսկ. գործի որով խշտակը կը փոռեն

Յորեանին վրայի բարակ կեղևը

Յաներու եւ ածուներու մէջ ծայրը սեւ լաթով գրուած ձողերը ի գգուշութիւն

Տճ. մնատուլ

Տան վարի կտուրքը երկրագործական գործիք գնելու տեղ

Թոնիրին բերանը խաչածեւ երկաթը

Ծղ. անուշահոտ ծաղիկ մի է

Դեղնագոյն սինձ

Ակուսյին եւ անիւին մէջի սեռին մասը

Քթէն խօսող մարդ

Բոլորովին թրջած լաթ

Ջահրային մէջի կլոր կոճը

Բ. շամանաբեր խոտը

Բ. տճ. պապաղայ Արբ. տախլըշահար կամ տճ. փրթըրաք

Հարսնիք ձէնելու համար չորեղէն պարգեք

Բ. տեսակ մը խոտ է

Բ. ծաղկի մը անուն է

Խըխում ընել

Օրոցքի մէջ երկաթից խոտալից մահիճը

Իւղով շաղուած ալիւր տճ. մխանա

Ոսկ. նոյն ընդ խանձորերեսի

Խոռո
Խշտակ
Խշտիմանութ
Խռնդատ
Խռնել
Խոփել
Խաշակ

Ջրով շաղուած ալիւր
Ոսկ. դապարայ փոսելիք գործի
Թուչուն մի է, ջայլամ
Բ. ձկան մահարար Արք. հաշիշ
Դիփոհ ըլլալ գշամենել
Լծալար եղան ոտքը խոփով վերաւորելը
Մոխիր ջրով աղտոտ լաթը խաշելը

*
* *

Ծ

Ծաղկար
Ծակիչ
Ծակիչ հէմ
Ծամուք
Ծափկոտորութ
Ծերպ
Ծըծմիր
Ծիւ
Ծիծմոր
Ծին
Ծիծլալ Ծըյլալ
Ծխանելիք
Ծղնայ
Ծմակ
Ծնլծիփել
Ծուարել

Ծուել
Ծուավղել
Ծուռակ

Պոչին ծայրը ճերմակ եղ
Ոսկ. երկաթ պողպատ ծակելիք գործի
Ոսկ. գլուտ արծաթ է լէհէմ
Բ. կամ պտուկ կոտորուկ կակաշ ծաղիկին վայ-
րի տեսակը տճ. կէլինճիք չիչէկի
Կիսաբաց դուռ
Բ. քաղցրահիւթ ծաղիկ մի է
Վէգին մէկ կողմը տովին հակակայ
Երախայից բերանը տրուած ծամուք
Ծննդական անդամ անասնոց
Աչքին տակէն նայել գննել
Բ. տճ. լատան
Փայլուն ապակիի նման կրաքար
Վարդին տակի տափակ երկաթը
Գառը ծնուցանել

Տեփուրով ցորեանէն քարը փոշին մաքրել

Մըտփել
Ոսկ. քաւամանիկի ծուռ չէփկէն

*
* *

Կ

Կագվու արօտ
Կալեզր
Կալց
Կալմաղ
Կախակ
Կածըլփուշ

Բ. գառնադմանիկ տճ. գուղու գուլաղը
Կալին շուրջը
Սեպտեմբեր ամիսը
Մեծ մաղ
Այն փայտը ուսկից անեղը կախուած է
Տճ. չագըռ թիքէնի

կաղանջնակ,
կաղկուն (կակղուն)
կաղճին
կածկերակ
կամբնոտե
կամբածուկ
կաղաթ
կանափի հունտ
կանկառի խէժ
կանդխոտ
կառ
կասկամ
կարժ
կարմրուկ
կարժառ
կարմնճակ
կեալէր
կենարար
կենդանարար
կար
կեզէռ
կեր
կերել
կերման
կերակայ
կերակուայ
կէզպուր
կէննէ
կէռ
կէզէրայ
կէռիք
կըղառ
կեզվրայ
կիծ
կատուելիչ
կապուտաւել
կեռակտուց
կոր
կոթինք
կողնի
կողինձ
կովորուսիկ
կովլակ
կովլուկ
կովերաք

Բ. տճ. սիւսլիկէն
կակղցուցած բանած կաշի
Ջրային սիւսլեր հող տճ. ճինուտ
Բ. ասփուրին հունտը տճ. զուրտում
կամը լուծին անցուցած փայտը
Օրոցքին վրայի ծածկոցը
Մեծ սեփէթ երթի
Բ. տճ. չէտէնէ
Բ. Արբ. զինայի պարի
Բ. տճ. ճէպէլ հանկ
վայրի կանկառ
Տեսակ մը թռչունի անուն
կարժառին վրայէն ելած մանածը
Տճ. արարճ մէյվէսի
Գործին որուն վրայ կարժը կը քաշեն
Երկանքին մէջտեղի փայտը
Սայլի գունտին երեսի խոշոր երկաթի օղակները
Բ. Արբ. քամաֆայտօս ծիրանի ծաղիկ ունի
Բ. Պարս. քամաֆայտօս դեղին ծաղիկ ունի
Սայլի հաստ պարան
Արտ ջրելու համար բացուած ակօսներ
Անասնոց խոտ
Անասունները կերակրել
Պարէն, պատրաստուած կերլիք
Ոսկ. արծաթի զարդ
Սայլին սեռը շրջապատող կլոր ակռայն
Ոսկ. տճ. քէլփէթին
Ոսկ. արծաթի կղկղանք
Ոսկ. տեսակ մը զոզաճ
Ոսկ. արծաթի զարդ մը
Ժանիք անասնոց մարդու
կոմին վրայ պատրաստ եղած աղբաման
Վերկերանց
Քթի չորացեալ աղտեղութիւն
Բ. անպէտ խոտ մի է
Բ. տճ. եաւշան
Ոսկ. կէռ կտուց զըղաճ
Սայլին թափքէն դուրս ելած տախտակը
Խոշոր յարդ
Սայլին երկու կողմի երկնցած փայտը
Նկանակին շուրվը կովուած ամուր եփած
Տեսակ մը թռչունի անուն է
կթանոց տճ. քիւլէկ
Անպէտ խոտ մի է ընկուզաձափ պտուղով
կովերը ժողկելու տեղ

կովործութ

կովարծ

կճանխոտ

կճավու

կոտալ

կոտակ

կոտղէշ

կոտրիք

կուան

կուինճ

կուսել

կուտել

կուզտել

կուել

կուտանսունկ

կորի

կորիտել

կուտ

կակիծ

կոկուծ

կոտուրք

կտկտալ

կօծոռի

կօտ

կուռտիկ

կառուանկ

Մորէս տճ. քեռթէնքիէ

կովերու հովիւ

Բ. եղինճ տճ. ըսրուղան

կովերու ծննդական անդամնց պալար

Փայտէ մաշրապայ

կոտրած թիւ կոթ

Բ. խոտ մի է որոյ արմատը կ'ուտուի

Արօրը լուծը անցնելիք փայտէ մեծ օղակ

Մեծ չէքիճ դարբիններու

Անանոց սմբակով կոխկուտուած եւ սառած տիղմ

Ոտից արիւնը քաշուելը

Տաք ջրով ձեռաց մարմնոյ երելը

Գաղտնի փախուստ տալ

Չափազանց խմել գինի օղի

Բ. արմատ մի է որ սաստիկ փորհարուծիւն կու տայ

Յանելու համար արտօրէից մէջ բացուած ակօս

Ակօս բանալ

Հաւերու տրուած կեր. ևս տճ. գիւտ

Մե՛ղք, մե՛ղք է տճ. եագըք տըր

Ամուր աղէկ եփած հաց եայլն

Տան վարի կողմերը, դրան մօտերը

Հաւու պէս մէկիկ մէկիկ ուտել չորեղէնը

Բ. տճ. պապունէճ

Չափ է դրիւին քառորդ մասը

Տղայոց հագնելիք ապա բրդեայ թանձր լաթ

*
* *

Հ

Հագարտերե

Հագրի խէժ

Համար

Հպքար

Հավուկ վայրի

Բ. տճ. ալիֆեա կամ մարիաֆ ելան

Բ. տճ. Աֆիօն

Չուհի հակաց հորին սանտրին աղւանները

Բ. փայլուն կարմիր խոտ մի է տճ. աղրախան

Բ. տես տարուճ

(Շարայարեյի)

Ս. Ա. Հ.

ԳԱՂՏՆԻՔ ՄԸ

(Շարայարութիւն) (1)

Նիքօլա Հօլօտօֆ ուսանողի զգեստ հագած երիտասարդ մ'է։ Շատ կը նմանի հօրը. յիսուն տարիէն հօրը կենդանի պատկերը պիտի լինի. պիտի ունենայ միեւնոյն սակաւամազ ընչացքը, մի եւնոյն մօրուքը, մի եւնոյն անմօրու աչաւերը։ Աչքերը միայն կը տարբերին, աւելի խոշոր եւ գորշագոյն են։ Խորհող չեն երեւիր հօրը աչացը պէս, այլ կը նշմարուի խոտովիւն մը պազ բրացը մէջ։

Տփգոյն է. քաղուածքը կանոնաւոր է։ Անվրդով կը կենայ փոքր եւ սեւաներկ սեղանին առջեւ եւ համարձակ կը նայի նախագահին։ Դպրոցական համազգեստը նոր է՝ վարպետ դերձակի ձեռքէ ելած է եւ իրեն յոյժ կը վայլէ։

—Վկայ Նիքօլա Հօլօտօֆ, պատմէ մեզ ինչ որ գիտես։

Նիքօլա Հօլօտօֆ չպատասխանեց. միայն գոյնը աւելի նւտեց եւ գլուխը յուղումէն սկսաւ դողալ։

—Կ'ուզե՞ս խօսիլ, հարցուց նախագահը։

—Կարծեմ թէ ըսելու նոր բան չկայ... Քանի՜ վշտալի պիտի լինի ինձ համար կրկնել մի եւնոյն մանրամաստունքը, պատասխանեց երիտասարդը ցած եւ դողցոջուն ձայնիւ։

—Իրաւունքդ է մերժել վկայութիւնդ, բայց վախճելի է որ հաւանիս յայտարարութիւնդ ընելու, զի ան՝ յոյժ կարեւոր է։

—Ըսեմ ուրեմն, կը ճաշէինք, երբ ճաշն աւարտեցաւ, հայրս հրամայեց որ չերթամ։ Նրկուքնիս տռանձին մնացինք... Հայրս յուզեալ էր... յետոյ... յանկարծ... վրաս յարձակեցաւ... Մնաջածը զիտէք։

—Ի՞նչ ըսաւ քեզ հայրդ երբ առանձին մնացիք։

—Յ'ըսէր թէ... Բայց հիմա չեմ յեշեր...

—Միթէ արդէն չէ՞ր պատահած որ, ըսաւ ընդհանուր դատախազը, հօրդ հետ վիճարանութեան եւ կամ սաստիկ կռիւի մը ժամանակ վիրաւորիչ խօսքեր փոխանակած ըլլաք։ Ո՞ր պատճառի կը վերագրես ամբաստանելոյն դորձը. քենէ դրդեալ կամ իրեն եղած մի նախատանայ վրէժը լուծելու համար վրադ յարձակեցաւ։

(1) Տէ՞ր Պարփէր Ընէ՞ր 7։

— Արդարեւ, բազում անգամ քիչ մը սաստիկ բանակցութիւններ պատահեցան մեր մէջ... կը սիրէր խրատ տալ ինձ:

— Իսկ դու, անշուշտ իրեն կը պատասխանէիր, հակառակ կը խօսէիր:

— Այո, երբեմն:

— Օրինակի ազագաւ, Ձեռ կրնար այս տեսակ դէպքերէն մին յիշել:

— Կը յիշեմ որ հայրս սովոր էր, մեր վիճաբանութեանց մէջ ի վկայութիւն բերել իւր երկոտտարդութեան ժամանակը... Միշտ կ'ըսէր թէ երբեմն երկոտտարդք որոշ սկզբունքներ ունէին, մինչդեռ այժմեանք բնաւ չունին:

— Դու ի՞նչ պատասխան կու տայիր:

— Կը պատասխանէի զի... արդի ժամանակիս կը վերաբերեմ, թէ ոչ լաւագոյն եւ ոչ չարագոյն եմ:

— Ուրեմն քու վարքիդ մէջ պախարակելի բան մը կար:

— Բոլոր իմ կենցաղավարութիւնս անհաճոյ էր նմա:

— Որտեղ ըսէ, ի՞նչո՞ւ կենցաղավարութիւնդ անհաճոյ էր նմա:

— Օրինակի ազագաւ, յաճախ վիսր կը խաղայի ընկերներու հետ... Երբեմն մէկուն, երբեմն միւսոյն սունը կը գումարուէինք եւ երկայն ատեն վիսր կը խաղայինք:

— Հայրդ հաւանականաբար զայս անբարոյական բան մը կը դատէր, ըսաւ ընդհանուր դատախազը ժպտելով եւ դատաւորաց նայելով այնպիսի կերպով մը որ դողցես ուզէր ըսել. «բայց պարոնայք, ո՞վ է ձեզմէ այն որ վիսր չխաղայ, ամէն մարդ զայն կը խաղայ եւ, ես իսկ, այսոյ պէս, մեր նախազանչին պէս, յայտ չար բան մը կ'ա՞յ:»

— Հայրս կ'ըսէր, պատասխանեց երկոտտարդը, որ իմ տարիքիս աւելի ազնիւ կիրքեր, աւելի ընտիր ունակութիւններ եւ խորհուրդներ ունենալու եմ:

— Միթէ չնշմարեցի՞ր երբէք, հարցուց ամբաստանելոյն փառաբանը, հօրդ վրայ խելամոռութեան տկարանալը քանի որ կը ծերանար:

Այս հարցումէն յետոյ երկոտտարդը առաջին անգամ ըլլալով գաղտադողի նայեցաւ հօրը: Ատի դուխը քիչ մը վերուցեր էր եւ աչքի տակէն կը զննէր զնա ուշի ուշով, բայց անվրդով կ'երեւէր:

— Արդարեւ կարելի է, պատասխանեց երկոտտարդը յերկուսնալով: Մերը յօնքերը անկեց եւ ուշադրութիւնը կրկնապատկեց:

— Զօրդ վարմունքը զարմանք պատճառեց քեզ, կը դուշակեմք զայն:

— Բնաւ չէի դուշակեր:

— Ուրեմն պատճառն ի՞նչ էր:

— Ձեռ կրնար զխոնալ, չեմ հասկնար:

Դարձեալ գաղտագողի նայեցաւ հօրը եւ հանդիպեցաւ նորա խորագէտ նայուածքին:

— Նոյն օրը հայրդ շատ գինի խմե՞ր էր սեղանի վրայ:

Երիտասարդը խռովեցաւ, կարմրեցաւ եւ զողզոջուն ու ընդմիջեալ ձայնիւ ըսաւ.

— Ի՜նչ կը թուի թէ այո... կարելի է:

Յանկարծ ծերունին կանգնեցաւ եւ, երիտասարդին խիստ խիստ նայելով, սկսաւ խօսիլ զօրաւոր ձայնիւ, որ բնաւ չէր նմանէր այն ձայնին որով գատին սկիզբը, ակամայ ըրած էր իւր յայտարարութիւնը:

Գողցեա այլակերպեալ էր:

— Թող սուէք որ հասկցունեմ, ըսաւ, ալ չեմ կրնար լռութիւն պահել:

Նիքօլա Հօլօտօֆ իսկոյն գարձուց գլուխը ծերունուն կողմը, բայց անմիջապէս խոնարհեցուց աչքերը եւ քայլ մը հեռացաւ, քանզի հօրը վայլակնացայտ աչացը մէջ ոչ միայն արդ կը նշմարէր խորին յուզում մը, այլ ամէն բան ըսելու գիտաւորութիւն մը: Ունկնդիրը եւս որ շատ յողնած էին ուշադրութիւն ընծայելով աննշան մանրամասանց, յորս գաղտնեաց մանր հետք մ'անգամ չէին գտած, դայս իսկոյն իմացան ու հետաքրքրութիւննին չարժեցաւ վերստին: Այս անգամ ծերունին ինքնին կ'ուզէր խօսիլ յայտարարելով թէ ալ չէր կրնար լռութիւն պահել: Ուստի յայտնի էր զի եղած վկայութիւնը անկատար էին. ուրեմն կար մի գաղտնի պարագայ զոր վկայք դիտմամբ չէին ըսած, մանաւանդ Նիքօլա Հօլօտօֆ: Այս պատճառաւ է որ երիտասարդին ձայնը կը դողար երբ կը պատասխանէր ընդհանուր դատախազին ըրած հարցմանց եւ թէ ծերունուն փաստաբանին հարցումները կը տալիսապեղունէին զինքը: Իսկ արդ կը չլիթիւր եւ կը դողար հօրը առաջին խօսքերը լըսելով:

— Նստէ՛ վկայ: Ամբաստանեալ, խօսքը քուկդ է, ըսաւ. նախադահը:

Նիքօլա Հօլօտօֆ դնաց անստոյգ քայլերով դէպ ի առաջին

նստարանը, ուր էր քոյրը՝ Նալիմօֆի հետ. նոցա քով պարապ մնացած Ռեզույն առջիւ պահ մը վարանեցաւ, յետոյ, յանկարծ դնաց նստաւ երրորդ նստարանին վրայ՝ Սրահին մէջ խոր լը-
ռութիւն կը տիրէր :

— Ստեց, Սյա երիտասարդը որդիս է, այսու ամենայնիւ կ'ը-
սեմ թէ ստեց, աղաղակեց ծերունին դու ինչ ուժգին վեր վեր-
ցունելով, քանզի քաջ դիտէ թէ արբեալ չէի: Գրեթէ ոչինչ կե-
րած էի այն օր, հազիւ կէս գաւաթ գինի խմած էի: Քաջ գի-
տէ այս բաները, բայց կը ստէ: Չանդխտանար թէ այս զէպքը
ինչո՞ւ պատահեցաւ. այլ կ'ամաչէ ըսելու. վստօն զի պատճառը
պատուաբեր չէ պատուաւոր ծնողաց որդւոյ մը համար: Կա-
րելի է որ մայրն ու քոյրը անդիտանան, բայց ինքը ամէն բան
գիտէ, եւ պէտք է որ, դատաւորք իմ, դուք եւս գիտնաք ա-
մէն բան: Նախ լսեցի, մերժեցի խօսիլ, յուսալով որ զզջայ ու
ըսէ անկեղծօրէն. «Ահա պատմեմ ինչպէս եղաւ եւ ըրածիս վը-
րայ բոլորով որտիւ կը զզջամ» բայց ոչ, բնաւ զզջում չ'ունի.
կը կարծէ թէ ընտրելի է հասկցնել թէ հայրը խռփած է, եւ
թողուլ որ գինով կարծեն դնա: Պարոնայք, լսեցէք ըսածները,
չհամարձակեցաւ համարձակ խոստովանիլ եւ ըսել. «Այո, հայրս
չատ գինի խմած էր այն օրը», ո՛չ, շատացաւ անորոշ ամբաս-
տանութիւններ ընելով, «կը թուի ինձ... կարելի է...» չ'իշխեց
զայն հաստատել բացարձակ կերպով, վստ է ամէն ոտախօսնե-
րու նման... Եւ սա որդիս է, դատաւորք իմ, տեսէք ո՞րքան կը
նմանի ինձ: Ա՛հ, եթէ վշտացուցիչ բան մ'է ձեզի համար այս
խօսքերը լսել, ինձ համար կրկին վշտալի բան մ'է այսպէս խօ-
սիլ: Բայց քանի որ պաշտօն ունիք դատել զիս, պէտք է որ
ամբողջ ճշմարտութիւնը գիտնաք: Ուստի ամէն բան պիտի ը-
սեմ: Չգիտեմ ինչպէս կը լինի եւ կամ ուստի՞ կը հետեւի զի
մեր տղայք, մեծնալնուն պէս կը սկսին դորձածել այնպիսի լե-
զու մը, որ մեզ բոլորովին անծանօթ է, գողցես մեր քով մեծ-
ցած չլինէին, եւ սակայն, մեք հարքս ամբողջ կեանքերնիս նը-
ւիրեր ենք նոցա մտքին մէջ ապիւն սկզբունքներ տողորելու
համար: Այո՛. Նալիմօֆին ըսածը ճշմարիտ է. կը յիշեմ բերկրու-
թեամբ այն ժամանակը, յորում կը հետեւէի Կրանօֆսքիի
դասախօսութեանց եւ կը ջանայի կը համարիմ զիս որ օր մը փո-
ղոցին մէջ հանդիպեցայ մեր մեծնալուն քննադատ Վեսարիօն
Պէլլնոքիի: Նոցա դասախօսութիւնները կը կրկնէի որդւոյս, ում
կ'ըսէի, «Մշակէ՛ միտքդ, միշտ բարի եղիւր թէ կարեւոր եւ թէ

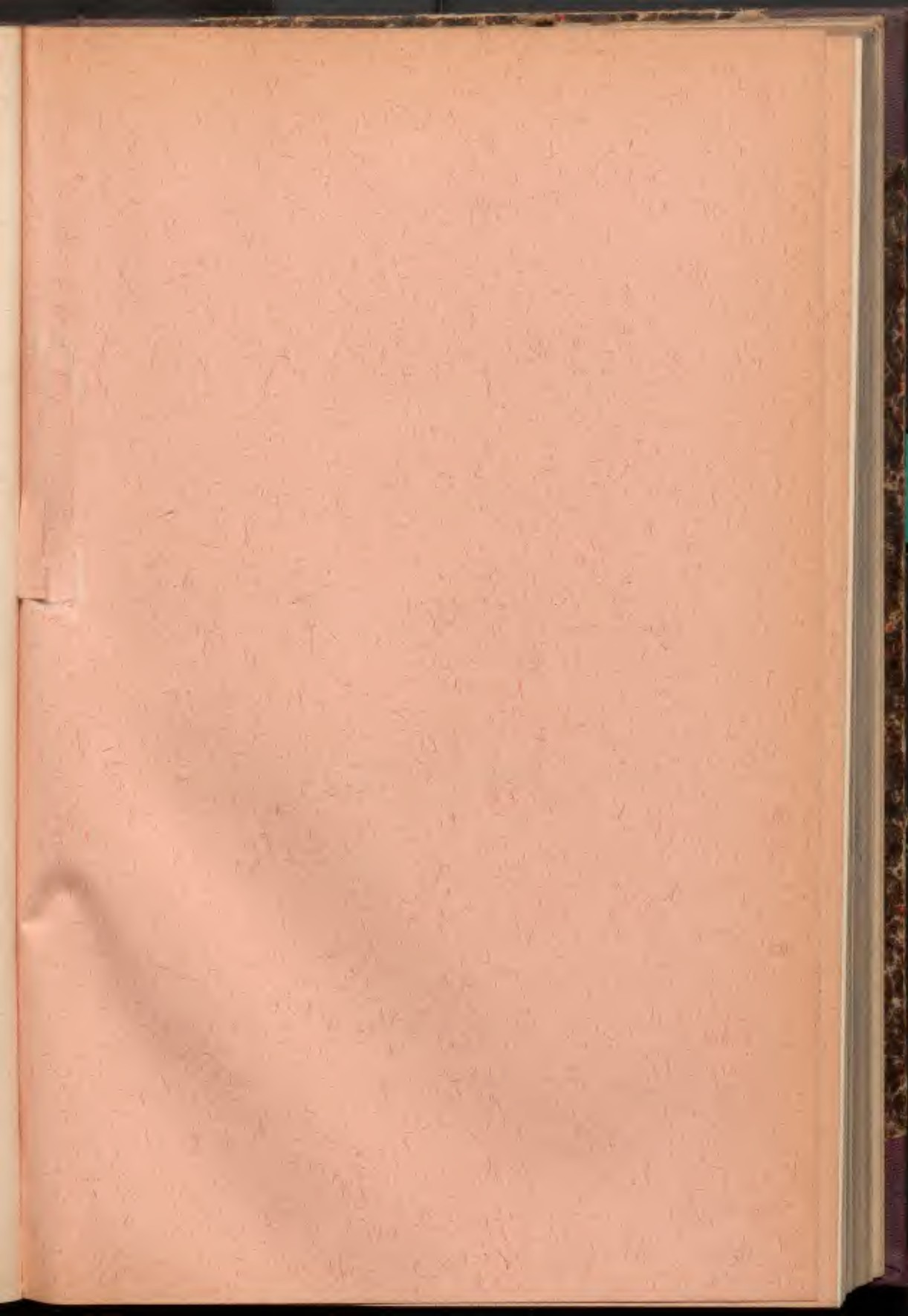
փոքր բաներու մէջ: Իսկ որդիս մեծ վիշտ կը պատճառէր ինձ. քանզի երիտասարդութեան հառակին մէջ, յորում մարդ կը ձրդ տի ընականապէս առ բարձրագոյնս, ինքզինքը խաղի կու տար, կը խօսէր եւ կը խորհէր միայն իւր ապագայ վիճակին վրայ, ժամ մ'առաջ կ'ուղէր աւարտել ուսմունքը՝ վաղ համեղու հաւմար նպաստաւոր զիրքի մը մէջ: Չեմ պախարակեր, պարոնայք, այն անձինքը որ ընկերական վիճակ մը ձեռք կը ձգեն, բայց իւրաքանչիւր մարդ ըստ իւր արժանեաց իղձեր ունենալու է: Ամէն ոք իւր երկրին ծառայելու է, եւ ալ ըրի այնպէս որչափ ժամանակ որ կարող եղայ այնմ, եւ՝ այլոց նման՝ ամակամներ, նուէրներ առի եւ յառաջացայ: Բայց ամէն բանի ժամանակը կայ: Միայն ըսի իրեն թէ երբ երիտասարդ մը այն ինչ ի համալսարան մտած՝ ապագային վրայ ոխի խորհիլ, սա սրտի վաղահաս ցամաքութեան նշան է, եւ այս՝ շատ վշտացուցիչ բան մ'է: Դիցուք թէ ժամանակաւ սխալ գործեր ենք եւ թէ այժմ մեր եպերանքը ճանչցած ըլլանք, այսու ամենայնիւ մեր սխալանքն իսկ աղնիւ էին: Վա՛յ անոր որ այս տեսակ եպերանայ դէմ զրահաւորեալ կը ծնի: Ա. յնպիսւոյն կեանքը մշտնջենաւոր խաւարի մէջ է եւ սիրտը սառուցեալ է:

— Նիւթէն մի՛ հեռանար, ամբաստանեալ, խօսէ մեզ այն դուրծոյն վրայ սրով կը զբաղինք այժմ, ըսաւ նախագահը:

— Լաւ ուրեմն, ա՛յ խօսքէս չեմ հեռանար: Որդւոյս նկատմամբ միշտ միտկերալ եւ խոհեմ վարմունք ունէի, բայց ի խոր սրտիս եւ շատոնց ի վեր կը պախարակէի զինքը, վասն զի իւր խորհուրդներով եւ կենցաղաւարութեամբ կ'աղարտէր իմ ջինջ ու անբիծ անցեալս, գողցուս ոտքի ստակ կ'առնէր իմ գաղափարային իղձերս եւ ինչ որ նուիրական էր ինձ համար, Հետեւաբար հակառակ էինք իրարու: Ա. յս վիճակի մէջ էինք, երբ օր մը կառավարութեան ստորին պաշտօնէի մը կինը տունս եկաւ, չէի ճանչեր զնա: Թոյլ տուէք որ չյայտնեմ անունը այն կնիկան որ պառաւ մ'է: Ընդունեցի զնա զրասոնեակս եւ գաղտնի խօսակցութիւն մ'ունեցանք: Ահաւասիկ ինչ որ ինձ պատմեց յաճախ արտասուօք ընդմիջեալ ձայնիւ:

(Շարայարեի)

Յ. Վ. ԱՃԻՄԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐ տասն եւ հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պոլսոյ համար 40 դահեկան
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
ըզրատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանդիչը թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա, Նեշիլ փողոց
Թիւ 1, ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար:

RÉDACTION DU **BADGUERE**

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1

معروف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر